Quaderns de Vilaniu, 48: 15-19 (2005)

LA ACTUALIDAD

Francesc Costas Jové

La Actualidad fou un periòdic que començà a publicar-se el mes de gener de 1896, i que es mantingué com a diari fins a l'agost del 1897 i que seguí com a bisetmanal fins a l'agost del 1899. Continuà sent un bisetmanal fins a final de desembre del 1900 i com a setmanari surt des del 6 de gener fins a l'agost de 1901, en què suspèn la publicació. Reapareix el 28 de febrer del 1903 amb la sola finalitat de donar suport a una campanya electoral i un cop llesta aquesta feina plega veles definitivament. Dins d'aquests períodes canvia de format quatre vegades. Comença pel de 325 x 225 mm, segueix amb 370 x 280, i després amb 425 x 285, per acabar, en l'etapa de 1903, amb 400 x 285 mm.

Tots els números constaven de tres pàgines de text impreses a quatre columnes amb algun anunci intercalat i la darrera pàgina íntegrament destinada a anuncis. La capçalera tipogràfica era de la Impremta La Catalana i el text estava escrit en castellà, molt poquíssima cosa en català. Era una diari literari i polític, sobretot.

El periòdic el fundà Indaleci Castells i en tot moment en fou el director i el redactor únic, com ja hem vist i veurem en altres ocasions. Estava ben escrit perquè Castells sempre fou un bon periodista i un home culte (i quan convenia era també un polemista hàbil i difícil de combatre). Els seus adversaris el temien força perquè, amb la ploma als dits, dominava molt bé el joc polèmic, la fina ironia, el perfecte domini de la frase i sabia portar sempre, amb manya, l'aigua al seu molí.

He pogut veure i revisar més de setanta números de *La Actualidad*, encara que molts pocs dels publicats al segle XIX. D'entre els que he pogut llegir d'aquesta època,

hi ha els números 414 i 415 de l'abril del 1897; el primer parla de la insurrecció de Cuba i l'altre conté un article comentari sobre les Set Paraules de Jesús. El número 538 del 28 d'octubre destaca per un article sobre les escoles agrícoles i el 541, del 2 de novembre, l'ocupen quasi tot una sèrie de bells pensaments sobre el dia de Tots Sants de Salomó, Eurípides, Epiclet, Marc Antoni, sant Joan, sant Pau i d'altres sants i personatges de relleu. És curiós observar que entre totes aquestes eminències no hi manquen els catalans: Àngel Guimerà i Francesc Matheu. El pensament de Guimerà és aquest:

El primer bes de la mare
no li vaig poder tornar
fins que a dintre de la caixa
se l'enduren per enterrar.

Francesc Matheu s'expressa així:

Quan del cementiri les lloses
ressonen sota mos peus,
sent una pila de coses
que'm diuen que so entre'ls meus.
M'hi trobo a pler i m'hi abrasa
l'amor que tu hi fas florir.
Surt d'allí, me'n torn a casa
i em sembla entrar al cementir.

En els números 631, 635, 649, 653 i 658 dels mesos de juny, juliol i agost del 1898, sota el títol general "La Guerra", els articles que s'hi publiquen comenten les incidències del desastre colonial d'Espanya d'aquell temps. En el número 666 del mes de setembre, titulat "La Paz parla de Cuba", de Filipines, de la repatriació dels presoners de l'esquadra proscrits ianquis, etc. El número 45 del 15 d'abril de 1899 serveix per apuntalar la candidatura d'Unió Conservadora per als diputats a Corts, representada per Federico de Ramon i Sacibrian, que guanyà l'elecció contra Mir i Miró. Finalment, en el número 56 del 12 de maig del mateix any 1898 s'hi pot llegir un interessant article d'Indaleci Castells en forma de carta al director (que era ell mateix) que porta per títol "Elecciones", recomanant la candidatura Administrativa per a les eleccions municipals, una candidatura que estava formada per homes de tant de relleu a Valls com José Coll de Romero, Juan Ferrer Homs, Juan Figuerola de Colubí, José Magriñà Martí. L'article carta signat per Castells, és dels pocs que sortiren amb el seu nom durant els seus més de quaranta anys de vida periodística; tan pocs que potser es podrien comptar amb els dits d'una sola mà —i en va escriure més de mil. Al mateix temps, a l'article reflexionava sobre allò que havia de ser la política municipal, unes reflexions que devien ser molt fàcils d'escriure i difícils d'aplicar si jutgem els resultats d'aquell temps, en què l'articulista era un dels de l'olla.

D'entre totes les seccions del periòdic, la secció "Crònica" sempre va ser la més cuidada i la de més utilitat ciutadana, puix que hi predominaven les notícies d'interès general, particularment aquelles que d'una manera o altra podien afectar qualsevol aspecte del poble. El lector que comprava el noticiari per assabentar-se de les coses de casa, del nostre pa de cada dia, no quedava mai decebut. Això no constituïa cap novetat, era una norma que en tot temps seguí Castells. Així li ho havíem vist fer en la seva època d'*El Eco de Valls* i ho veiérem després a *La Crónica de Valls*. Del conjunt de noves vallenques que es troben als esmentats periòdics, se'n pot treure molt de profit de cara als estudis històrics locals. Deixo de banda aspectes polítics i convencionals del periòdic (molt discutibles segons com es mirin) i la passió que contenen.

Les col·laboracions de *La Actualidad* eren molt eventuals i quan no hi havia combat polític que omplís pàgines, es feia ús de textos extrets d'altres llocs, encara que ben escollits. Sovint es reprodueïen versos de Campoamor, de Salvador Rueda, de Melchor de Palau, de Manuel Reina, de Ferran Pérez de Guzman. També de Verdaguer, d'Apel·les Mestres i de Ramon Roca i Sans, el darrer com a col·laborador, i tots tres en català. De Narcís Oller es publicà, al número 21, any V, del 15 de març de 1900 un dels seus famosos quaderns literaris titulat *La Grossa*.

Lluís Ballester, que dominava a la perfecció les qüestions agrícoles, era un element de molta vàlua per a *La Actualidad*, gràcies als documentats estudis que publicava.

El literat vallenc resident a Madrid Joan Tomàs Salvany, al número 6 del 21 de gener de 1900, publicà una bella prosa literària, molt emotiva, sobre la festa major de Sant Joan i el fracàs d'un tres de nou amb la mort del casteller que, per rancúnia amorosa, havia provocat la caiguda del castell.

En el transcurs d'aquell any, surten al peu d'algunes pàgines fulletons amb les biografies de Pere Anton de Veciana, fundador de les Esquadres de Catalunya, del bisbe Antoni Palau i Términs i de Pau Baldrich i Martí, escrites per Pau Parellada i Molas, Joseph Casas i Palau i Lluís Tomàs i Masgoret, respectivament. Les dues primeres biografies foren escrites amb motiu de la inauguració la Galeria de Vallencs Il·lustres de l'Ajuntament l'any 1891 i la de Baldrich quan aquest hi ocupà un lloc el 1901.

Al número 3 del 20 de gener, hi apareix un notable article arran de la mort de Víctor Balaguer en el qual es comenten els motius de gratitud que Valls tenia amb tan elevada personalitat de la política i de les lletres, entre altres, el fet l'haver aconseguit del món oficial madrileny nodrir la biblioteca del Centre de Lectura amb un respectable lot de llibres de qualitat.

El número 6 del 10 de febrer està gairebé íntegrament dedicat a posar de relleu la magnificència de les Festes Decennals de la Candela d'aquell any. Com a actes destacats, podem esmentar la col·locació dels retrats de Pau Baldrich i del bisbe Jaume Sitjó, la biografia del qual fou obra del sacerdot Antoni Llort i Rosell, llavors ecònom de l'església de Betlem de Barcelona. És útil recordar que els sermons els féu un famós orador sagrat magistral de l'església de San Francisco el Grande de

Madrid, el qual Valls sempre ha recordat amb emoció. *La Actualidad en* publicà una semblança al mateix número 6.

Amb pocs dies de diferència havien mort dos polítics vallencs: l'advocat Eduard Oller i Ballarena i el farmacèutic Joan Ballester i Pi, pare del doctor Ballester que tots hem conegut. En els números 9 i 16 apareixen unes notes biogràfiques de cadascun d'ells, sense les quals, malgrat haver tingut cert relleu en el seu temps, avui serien dos personatges desconeguts.

Al número 11 podem llegir una còpia de la inscripció de la làpida de la sepultura de Veciana, que es troba al peu de les grades del presbiteri de l'església del Carme, i en el número 12 apareix un article folklòric —"Bou espectat"— que té per tema les serres de Prades, original de Josep Aladern, que se sap que era fill d'Alcover.

Per a perpetuar la memòria del bisbe Palau col·locant una làpida a la façana de la casa on nasqué i amb l'erecció d'un monument s'obrí una subscripció el detall de la qual publicà la comissió organitzadora en ús de les atribucions que li foren conferides al número 23. La làpida, col·locada després d'unes vacil·lacions a l'hora de determinar la casa on nasqué el bisbe, encara és, avui, a l'edifici de davant l'església de Sant Antoni. Del monument, però, només se'n arribà a posar la primera pedra, que més tard es va treure, i el projecte es va tornar aiguapoll. El bisbe Palau no mereix aquest menyspreu. El monument s'havia de situar a l'entrada al passeig dels Caputxins, més o menys allí on hi ha el monument dels Castells.

Una bona part dels números publicats l'any 1901 es dediquen, primer, a defensar la candidatura ministerial de Joseph Orga, de Picamoixons, per a diputat a Corts, la qual sortí triomfant contra la del lerrouxista Mir i Miró, que sostenia aferrissadament el periòdic local republicà *El Porvenir* amb males arts i amb el lema "Legalidad o sangre". Mir perdé l'elecció a Valls per segona vegada, per una diferència de més de sis-cents vots. De mal humor i enrenou no en vulgueu més! Després, un cop acabada l'elecció precedida de fortes amenaces, *La Actualidad* sortí al pas de la injustificada i vergonyosa campanya que *El Porvenir* emprengué contra el Banc de Valls, basada en un veritable xantatge. Volien diners a canvi de callar. El banc, que no tenia res a veure amb les eleccions, responia amb un menyspreador silenci, puix que l'opinió de la ciutat, de la comarca i de molt més enllà li era absolutament favorable i no donava el més petit crèdit ni la més mínima importància als esgarips histèrics del setmanari defensor de la candidatura Mir i Miró i els seus ajudants, que no sabien com pagar les despeses electorals. Era principalment *La Actualidad* — tot i que els altres setmanaris de la plaça i de fora també ho feien— la que gairebé cada setmana arremetia contra *El Porvenir* posant-lo en evidència, desfent totes les mentides i calúmnies que sortien cada setmana en les seves pàgines. D'aquest afer, però, serà més adequat fer-ne esment amb la deguda extensió en estudiar *El Porvenir*, esca del pecat de l'escàndol.

Suspesa la publicació de *La Actualidad* el 22 d'agost del 1901, reapareix el dia 28 de febrer del 1903 i l'editorial de presentació comença amb el clàssic "Decíamos ayer...". La nova sortida del periòdic no tenia altra finalitat que donar suport

amb tota decisió i entusiasme a candidatura de Salvador Canals i Vilaró, que, per primera vegada, aspirava a representar a les Corts el districte de Valls-Montblanc. Guanyà contra el candidat republicà Andreu Homs i Moncusí, fill de Valls, per una diferència de 183 vots. Cal dir que a Valls ciutat, malgrat les defeccions, guanyà Homs per 1.132 vots contra 7 o 8 que arreplegà Canals.

La Actualidad menà la campanya electoral sense l'acrimònia habitual en aquelles lluites, segurament perquè els conservadors confiaven a guanyar la batalla, tota vegada que a boca plena es deia que alguns republicans de Valls votarien Canals. Mirant el cens de votants d'un costat i de l'altre, sembla que això fou cert. Així ho testimonia també el descontentament entre les files republicanes vallenques com a resultat de les nefastes lluites anteriors que deixaren una gran amargor en molts afiliats, i que perjudicaren l'Andreu Homs, que era home d'una excel·lent reputació i honorabilitat. A la vegada, Canals venia aureolat d'un gran prestigi com a periodista i polític d'altura.

A Castells, periodista de qualitat i de bon lluc, en la campanya electoral no se li escapava cap relliscada de l'adversari i sabia aprofitar-se'n i treure'n partit, per innocent i trivial que fos.

En un moment de la contesa electoral, *El Provenir* equivocà el nom del candidat que defensava. Es deia Andreu i escrigué Antonio, que ja es badar. *La Actualidad* ho plegà tot seguit i escriu:

> *El Porvenir* llama a su candidato Antonio Homs Moncusí.
> No es extraña la equivocación. No estaba acostumbrado a leer su nombre ni en su lista de suscriptores, ni en la de socios de sus centros, ni en la del censo del partido, ni en la de votantes de su candidatura. Merece disculpa.

Castells coneixia prou bé l'art de combatre amb gràcia el contrari quan li convenia i feia ús de tots els elements que li queien a les mans. També ho sabia fer a l'inrevés, i amb acritud, si s'ho proposava. No es quedava mai enrere.

Poca cosa més féu *La Actualidad* en aquesta darrera etapa. En el número 8 del 19 d'abril encara hi ha un extens i elogiós comentari de Salvador Canals sobre la personalitat del famós crític del Renaixement català, Josep Ixart, tan estimat a Valls, d'on era oriünd. Però, un cop acabada la campanya electoral de Canals, desaparegué definitivament, el mes de maig del mateix any 1903.